

 Послуга раннього втручання – це послуга для сімей з дітьми у віці від народження до чотирьох років, які мають порушення розвитку або в яких існує ризик виникнення таких порушень🧑🏻🧑🏻. Послуга раннього втручання дозволяє чітко ідентифікувати проблеми щоденного життя сімей, які пов'язані з проблемами розвитку дитини, визначити розвивальні стратегії відповідно до індивідуальних потреб дитини та, базуючись на пріоритетах сім'ї, впровадити разом з батьками ці стратегії в щоденне життя родини.

! Матеріали щодо питань «Що таке раннє втручання», «Для кого послуга раннього втручання та цикл втручання», «Інформація про послугу раннього втручання», «Команда раннього втручання», «Про розвиток дітей», «Як перевірити розвиток дитини: таблиця для оцінки розвитку дитини до 3 років «Червоні прапорці», «Про послугу раннього втручання», цикл вебінарів «Послуга раннього втручання – перша сходинка в інклюзії»

(<https://www.youtube.com/watch?v=tr5UQ9hfuLg>), навчальний посібник «Основи раннього втручання» (<https://mon.gov.ua/static/objects/mon/sites/1/doshkilna/2025/30-05-2025/navch-posibnyk-osnovy-rannoho-vtruchannya-30-05-2025.pdf>).

ЩО ТАКЕ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

Інформація про послугу раннього втручання

Послуга раннього втручання (РВ) –

послуга для сімей з дітьми у віці від народження до чотирьох років, які мають порушення розвитку або в яких існує ризик виникнення таких порушень. Послуга РВ дозволяє чітко ідентифікувати проблеми щоденного життя сімей, які пов'язані з проблемами розвитку дитини, визначити розвивальні стратегії відповідно до індивідуальних потреб дитини та, базуючись на пріоритетах сім'ї, впровадити разом з батьками ці стратегії в щоденне життя родини.

Родина та її повсякденні справи –

це природне середовище, в якому маленька дитина росте та навчається, набуває необхідних навичок. Воно може сприяти її розвитку або його гальмувати. Саме тому послуга РВ надається в типових повсякденних активностях дитини із залученням батьків, що збільшує кількість можливостей для її навчання у порівнянні з роботою з дитиною в центрі (приміщенні надавача).

Для дитини раннього віку важливо, щоб вона навчалась саме там, де буде потім використовувати свої знання та вміння. Для малюка це проходить в звичайних активностях, які складають щоденні рутини сім'ї, та відбувається вдома, на дитячому майданчику, в магазині тощо. Доведено, що так вчитися набагато ефективніше, ніж в штучних умовах. Тому послуга раннього втручання надається там, де дитина зазвичай практикує та використовує навички в своїх щоденних активностях в реальному житті.

Розвиток в щоденних активностях 200 000 vs 7500

«Маленькі діти у своєму звичайному житті кожен день беруть участь в 40-50 щоденних активностях. Кожна активність дає 8-10 навчальних можливостей. Отже в цілому це становить мінімум 200 000 навчальних можливостей на рік.

Сеанси терапії тривалістю 30 хв. 1 раз на тиждень які надає фахівець, створюють 7500 навчальних можливостей на рік»

Dunst, C. J. (2007)/ Dunst, C. J., Bruder, M. B., Trivette, C. M., & Hamby, D. W. (2005). McWilliam, R. A. (2012).

Час, який проводять батьки та фахівці з маленькою дитиною

Mahoney & Perales 2006; Ketelaar et al 1998

Оскільки для дитини раннього віку саме сім'я є вирішальним ресурсом її розвитку, задача раннього втручання – посилити батьків (підтримати, надати необхідні знання та навички) в їх спроможності розвивати та виховувати свою дитину, вбудовувати розвивальні та допоміжні стратегії в режим життя сім'ї, знаходити і вибудовувати сім'ї в цілому й кожному з батьків власні ресурси, щоб справлятися з викликами й вирішувати власні особистісні задачі.

Команда раннього втручання:

- психолог;
- фізичний терапевт;
- лікар (фізичної та реабілітаційної медицини/лікар-педіатр/лікар-невролог), фахівець із соціальної роботи / соціальний працівник.
- логопед (спеціальний педагог);
- ерготерапевти;

З кожною сім'єю працює команда фахівців, яка створюється відповідно до потреб дитини та сім'ї. Кожний фахівець команди володіє вузько професійними та міждисциплінарними знаннями, навичками побудови стосунків та партисипативними практиками (Рекомендовані практики в ранньому втручанні. Посібник для фахівців, 2021)

Коли варто звернутись до спеціаліста

Коли є один або кілька «червоних прапорців» (у будь-якій сфері) – це є ознакою **можливої** затримки в розвитку

Батьки!

Якщо у Вас є сумніви з приводу розвитку Вашої дитини, будь ласка, зверніться до Вашого сімейного лікаря, лікаря-педіатра, невропатолога поліклініки

Фахівці!

Якщо Ви провели обстеження дитини за допомогою таблиці та виявили проблеми щодо розвитку дитини, необхідно скерувати батьків за допомогою

Як перевірити розвиток Вашої дитини

Ця таблиця допоможе Вам визначити, чи є у дитини затримка розвитку. Це дає змогу Вам допомагати дитині в розвитку раніше, ніж її труднощі стануть для неї значущими.

Крок 1

Знайдіть вік дитини у верхній частині таблиці

Крок 2

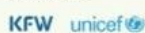
Прочитайте список і визначте, чи актуальні для дитини зауваження, помічені «червоним прапорцем» у колонці віку

Крок 3

Якщо дитина у віці між цифрами, позначеними у колонках (наприклад, 2 роки 5 місяців), потрібно перевірити колонку меншого віку (тобто 2 роки)

Впроваджується:

Цю публікацію було виготовлено за підтримки Уряду Німеччини через Німецький банк розвитку (GIZ). Зміст даного матеріалу є виключною відповідальністю БФ «Інститут раннього втручання» та не може жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди Уряду Німеччини та ЮНІСЕФ.

Втручаємось у проблему, щоб вона не втручалася в родинний добробут

Перевірте розвиток своєї дитини!

Таблиця для оцінки розвитку дітей до 3 років
«Червоні прапорці»

Сфера розвитку	6 – 8 місяців	9 – 11 місяців	12 – 17 місяців	18 – 23 місяці	2 роки	3 роки	«Червоний прапорець» у будь-якому віці
Соціально-емоційна сфера	Не посміхається або кричить у відповідь на людей	Не ділиться радістю з іншими за допомогою контакту очима або виразу обличчя	Не помічає когось нового Не грає в ігри «по черзі» (наприклад, котити м'яч)	Відсутній інтерес до гри і взаємодії з іншими дітьми	Коли грається, з іграшками, прагне вдарити, впустити і кинути їх, а не використовувати (будівельний конструктор)	Не цікавиться іграми по типу «ніби», або іграми з іншими дітьми Труднощі у розумінні та зауваженні почуттів своїх та інших (щасливий, сумний)	- Не досягнув вказаних етапів розвитку - Серйозне занепокоєння батьків - Значна втрата навичок - Відсутність реакції на звукові або візуальні подразники - Слабка взаємодія з батьками або іншими дітьми - Сила або тонус в руці відрізняються між правою та лівою половинами тіла - Руки вільні та гнучкі (низький тонус) або ж жорсткі та напружені (високий тонус)
Відсутній чи обмежений контакт очима							
Комунікація	Не белькоче	Не жестикулює (вказуючи, показуючи, розмахуючи) Не використовує белькотання з 2-х складів (га-га, ма-ма)	Не продукує фрази, що звучать як говір Не реагує на знайомі слова	Немає чітких слів Не розуміє короткі запитання (наприклад, «Де м'яч?»)	Знає менше ніж 50 слів Не складає слова разом («Штовхни машинку») Більшість зі сказаного дитиною не зрозуміло	Мову важко зрозуміти Не використовує прості речення («Велика машина поїхала»)	
Дрібна моторика й пізнання	Не тягнеться і не тримає (захоплює) іграшки Руки часто стиснуті, напружені	Не в змозі утримувати або випускати іграшки Не може перекладати іграшку з однієї руки в іншу	Як і раніше, більша частина харчування – рідке або пюре Не може жувати тверду їжу Не в змозі брати невеликі предмети, використовуючи вказівний і великий пальці	Не тримає олівець або не має каракулі Не намагається скласти вежі з кубиків	Немає інтересу до навичок самообслуговування (одягання, їжа, умивання і т. д.)	Труднощі з навичками самообслуговування (наприклад, їжа, одягання і т. д.) Важко маніпулювати маленькими предметами (бісер, бусинки)	
Велика моторика	Не повертається Не утримує голову і плечі, лежачи на животі	Не сидить без підтримки Не пересувається (по-пластунськи або на 4-х) Не тримає вагу тіла на ногах, коли дорослі підтримують	Не повзає на карачках або не пересувається на сідницях Не хоче стояти Не стоїть, тримаючись за меблі	Не намагається ходити без підтримки Не стоїть самостійно	Не може бігати Не може ходити по сходах, тримаючись Не в змозі кинути м'яч	Не бігає нормально Не може ходити по сходах Не може штовхнути ногою чи кинути м'яч Не може підскочити на двох ногах разом	

Для кого раннє втручання?

Раннє втручання (РВ) – для сімей, які виховують дітей від народження до трьох повних років, у яких:

- Установлено певний діагноз, що супроводжується затримками розвитку дитини (незалежно від ступеня тяжкості). Наприклад, дитячий церебральний параліч, розлади аутистичного спектра, синдром Дауна, епілепсія та інші.
- Визначено затримку в розумовому, моторному, соціально-емоційному та комунікативному розвитку за допомогою скринінгів або тестів.
- Є ризик появи затримки розвитку внаслідок певних біологічних та соціальних чинників. Наприклад, діти, народжені раніше терміну, діти, народжені з малою вагою та інші; діти, які перебувають в будинку дитини; сім'ї, які отримали будь-який травматичний досвід.
- Сім'ї, де батьки мають сумніви та хвилювання щодо розвитку своєї дитини або питання стосовно відносин із маленькою дитиною, її поведінки та взаємодії з іншими людьми.

Сім «В» про РВ:

1. Варто

Варто спробувати, бо раннє втручання – послуга для родин, де зростає маленька дитина і батьки мають тривоги та запитання щодо її розвитку.

2. Вчасно

Вчасно мінімізувати порушення розвитку або зменшити їхній вплив на життя дитини та родини від самого народження до трьох повних років.

3. Відповідально

Сім'я – невід'ємна частина команди. Батьки та фахівці несуть спільну відповідальність. Команда, що надає послугу РВ – психолог, логопед, а саме фахівець з комунікації, фізичний терапевт, педіатр або невролог.

4. Вдома

Раннє втручання зручно вписується в життя сім'ї і не створює додаткових стресів. Оселя, дитячий майданчик, дитсадочок – місця, де зустрінаються родин і фахівців раннього втручання.

5. Влучно

Влучно працюємо з індивідуальними потребами дитини та родини, керуємося цінностями сім'ї та рішеннями батьків.

6. Валідно

Послуга базується на науково-доказових методах і сучасних світових практиках.

7. Впевнено

Раннє втручання – це впевнений старт для майбутнього дитини й самоефективності родини вже сьогодні.

Впроваджується:

KFW UNICEF

Інститут раннього втручання

Ця публікація було виготовлено за підтримки Уряду Німеччини через Німецький банк розвитку GIZ. Зміст даного матеріалу є виключною відповідальністю БФ Інституту раннього втручання та не може жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди Уряду Німеччини та UNICEF.

Втручаємось у проблему, щоб вона не втручалася в родинний добробут

Раннє втручання

- Супровід сімей, які виховують малюків із порушенням розвитку
- Підтримка родини в подоланні кризи
- Розвиток дитини в природному середовищі та повсякденних активностях
- Допомога родині у розвитку дитини життєво необхідних умінь та навичок
- Сприяння покращенню взаємодії малюка із членами родини та соціуму
- Рання інклюзія та сприяння адаптації дитини до дитячого садочка

Звернення сім'ї

Можна звернутися особисто, телефоном або через електронну пошту. Координатор послуги з'ясує причину звернення сім'ї, відповість на всі її питання з приводу послуги РВ. Після бесіди сім'я буде мати інформацію, щоб зробити наступний крок: дату та час коли з дитиною прийде на першу зустріч із фахівцями РВ. Або необхідні контакти в разі перенаправлення.

Перша зустріч (очікування батьків від послуги)

Перша зустріч сім'ї з фахівцями РВ проходить у призначений час і триває 50 хвилин. На цій зустрічі відбувається знайомство сім'ї з послугою РВ, а також знайомство фахівців із дитиною й сім'єю, із труднощами, які виникли і які сім'я хоче подолати. На першій зустрічі із сім'єю присутні два спеціалісти РВ різного фаху, щоб забезпечити різнобічне розуміння розвитку дитини та родинної ситуації.

Спільне обговорення першої зустрічі і вибір команди

Після першої зустрічі із сім'єю фахівці, що проводили зустріч, аналізують отриману інформацію разом з трансдисциплінарною командою спеціалістів різного фаху – фізичний терапевт, психолог, логопед, лікар та інші. Для кожної сім'ї, в залежності від її потреб, формується команда РВ, яка буде безпосередньо надавати послугу.

Вихід (або перенаправлення)

Якщо перша зустріч сім'ї й фахівців показує відсутність потреби сім'ї в послугі РВ або виникають інші обставини, що перешкоджають наданню послуги сім'ї, фахівці проводять консультацію та перенаправлення сім'ї в інші послуги.

Цикл втручання

1

Оцінка потреб, пріоритетів та ресурсів сім'ї

Команда РВ і батьки проводять зустріч, на якій фахівці отримують від батьків інформацію про участь дитини в щоденних активностях, про труднощі, які при цьому виникають. Сім'я визначає пріоритетні завдання, які потребують вирішення нині. На підставі цієї інформації батьками та командою РВ буде розроблятися Індивідуальний сімейний план (ІСП) РВ, який найкращим чином відповідає нагальним потребам сім'ї. Така зустріч триває 2 години й може проводитися як удома в сім'ї, так і в Центрі РВ.

Оцінка можливостей і труднощів дитини

Команда РВ проводить всебічну оцінку розвитку дитини, її участі у щоденних активностях, її можливостей, труднощів та індивідуальних особливостей, природного середовища, в якому відбувається розвиток дитини, а також ресурсів і труднощів найближчого оточення дитини.

2

Розробка ІСП РВ

На основі інформації про пріоритети, потреби, можливості й труднощі дитини та сім'ї, про умови середовища, в якому розвивається дитина, команда РВ разом із батьками визначають цілі, відповідно до яких буде проходити робота, та складають Індивідуальний сімейний план РВ.

3

Реалізація ІСП РВ

Робота відповідно до Індивідуального сімейного плану РВ здійснюється через регулярні (зазвичай один раз на тиждень) зустрічі команди РВ із дитиною та сім'єю в природному середовищі, природних для сім'ї активностях (удом, на ігровому майданчику, у магазині тощо; під час гри, годування, прогулянки тощо).

4

Оцінка результатів і задоволення сім'ї

Батьки й команда РВ регулярно (не рідше одного разу на шість місяців) проводять оцінку роботи й аналіз досягнутих результатів та задоволення батьків послугою. За результатами такої оцінки приймається рішення про оновлення Індивідуального сімейного плану і постановку нових цілей.

Перехід в інші послуги

При досягненні дитиною віку трьох повних років послуга РВ завершує свою роботу. Команда РВ допомагає дитині та сім'ї перейти з послуги РВ та перейти в інші програми (дитячі садки, центри розвитку тощо).

Команда РВ співпрацює з фахівцями закладів, до яких переходить дитина (консультації, навчання, допомагає організувати середовище).

Програма переходу триває шість місяців перед завершенням послуги.

Батьки дитини є членами команди раннього втручання та беруть активну участь на всіх етапах планування та надання послуги РВ.

ЩО ДАЄ ПОСЛУГА РВ

- Поліпшує показники розвитку дитини у різних сферах
- Покращує якість дитячо-батьківських стосунків
- Попереджує інвалідність та інституалізацію
- Нарощує компетентність та самоефективність батьків та членів сім'ї

Раннє втручання поліпшує якість життя всієї сім'ї, навіть якщо не завжди можна зробити дитину здоровою

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

\$1

до

\$17

витрачений на раннє втручання, заощаджує

які знадобилися б на лікування, спеціальні навчальні програми та додаткові послуги в майбутньому

* Barrett, S.W. (2000) Economics of early childhood intervention

ВНЕСОК РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ В СИСТЕМУ ПОСЛУГ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ РАННЬОГО ВІКУ З ТРУДНОЩАМИ РОЗВИТКУ

- Тривалий супровід, регулярні щотижневі зустрічі з сім'єю і дитиною від попадання в послугу до виходу з послуги, що надає можливість вчасно реагувати на нові виклики та виробляти відповідні стратегії для розвитку дитини та підтримки сім'ї
- Робота в природному середовищі для нарощування можливостей розвитку дитини в умовах щоденного життя
- Підвищення компетентності та самозарадності батьків для забезпечення розвитку дитини в щоденних активностях
- Використання ресурсів громади та оточення сім'ї для розбудови мережі підтримки навколо сім'ї
- Цілеспрямована робота над соціалізацією дитини в дитячому колективі у програмі переходу, яка є частиною послуги РВ
- Розбудова командою раннього втручання співпраці та партнерства з спеціалістами різних секторів в інтересах дитини та сім'ї
- Соціальна інклюзія сім'ї

KFW

unicef

